

MILJÖLEDNING för FOLKHÖGSKOLA
Projekt inom folkhögskola 2.0 – ML 2.0

Lathund för miljöarbete, Folkhögskola

Innehåll

Folkhögskolans uppdrag
Varför miljöledning?
Presentation av deltagarna i projekt ML 2.0
Hur startar man?
Visioner
Kartläggning, inventering
Dokumentation
Brandkårsutryckning
Handlingsplan – budget
Miljöpolicy
Mål med miljöarbetet
Vem gör vad
När görs det
Hur görs det
Revision
Nya mål

VÅRA FOLKHÖGSKOLOR en kort bakgrund

Kommunerna bildas

De nya kommunallagarna år 1862 gav ökat självstyre åt kommunerna. Ståndsriksdagen med adel, präster, borgare och bönder avskaffades 1866. Därigenom fick främst de välbärgade bönderna större inflytande och ökad makt. För att axla detta politiska ansvar behövde bönderna en skola som gav samhälls- och kommunalkunskap, föreningsteknik och mötesvana, något folkskolan visat sig otillräcklig för. Vid samma tid utvecklades jordbrukstekniken. Bondsönerna, för det var de det gällde, som skulle utveckla bondens värv och skapa det nya – kommunalpolitikerna. Så viktigt för regionens utveckling att landstingen redan mycket tidigt uppträdde som ekonomisk tillskyndare och även huvudman för många folkhögskolor.

Så småningom, under somrarna, kunde också döttrarna beredas plats på folkhögskolans kurser, men det skulle dröja innan kvinnorna fick en jämställd plats i folkhögskolans värld. Dröjde gjorde det också innan drängarna och pigorna, torparna, statarna och tjänstehjonerna gjorde sitt intåg, liksom det nya samhällsskikt som skapades med stordriften och industrialiseringen: arbetarproletariatet.

Rörelsefolkhögskolor växer fram

De stora folkrörelserna – nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen och frikyrkorörelsen – tog dock både de betryckta som levde under eländiga förhållanden och folkhögskolan till sitt hjärta. Så kallade rörelsefolkhögskolor växte fram. De konservativa krafterna varnade för socialisthårdar, de högkyrkliga för sekterism. Striderna kring de nya skolorna var både hårda och hätska. Men samhället hade förändrats, behoven var andra och folkhögskolan visade sig kunna tillgodose dem. Skolorna fungerade både som centrum för sin bygd och som hemvist för folkrörelsernas medlemmar och var långt ifrån några "politiska vapensmedjor". Just förmågan att kunna möta nya behov utan att förlora sin själ, att förena förnyelse med eftertanke, är folkhögskolans särprägel. Utan den förmågan och i ett samhällsklimat mindre präglat av demokrati än det nordiska, kanske folkhögskolan skulle ha gått i graven som en stendöd, urmodig yrkesutbildning för lantbrukare. Samhällsnyttan i samspel med individens utveckling har gjort att den överlevt, trots en del försök till dödförklaringar. Hämtat från; www.folkhogskola.nu

Verksamhetsområden

Ett av sju verksamhetsområden - hållbarhet

Under ett av verksamhetsområdena, punkt sju är följande citat hämtat:

”Folkhögskolor och studieförbund har ett omfattande utbud av utbildning för hållbar utveckling som spänner över bl.a. miljö/ekologi, ekonomi och lokal utveckling, folkhälsa, demokrati och global solidaritet. För att kunna bidra till en rättvis och hållbar global utveckling krävs insikt om hur vårt agerande påverkar förutsättningarna för andra.”

Folkhögskola och miljöarbete

Miljöarbete på folkhögskolor har varit mycket aktivt och många har varit mycket engagerade. På senare år har dock trenden vänt och engagemanget är inte lika stort. Vi har funnit det angeläget att ta tag i frågan och ge miljöarbetet en skjuts in i 2010-talet. Vi måste bli mer metodiska och arbeta mer strukturerat och konsekvent med miljöfrågor. Miljöfrågorna skall vara en naturlig del av arbetet på en folkhögskola.

Genom att engagera deltagare i miljöarbetet kommer folkhögskolans negativa miljöpåverkan att minska. Ett engagerat miljöarbete är också en viktig del av folkbildningsuppdraget.

Denna lathund kan vara till hjälp när miljöarbetet skall planeras och verkställas.

VARFÖR miljöledning?

Det finns många olika anledningar till att organisera miljöledning på en skola;

1. Framförhållning – lagstiftare kommer med ökade krav på minskad miljöpåverkan och ökad hållbarhet. Då är skolan steget före.
2. Minskade resurser ger minskad miljöbelastning och även bättre ekonomi för skolan.
3. Skolor med seriöst miljöarbete kan använda det som en del i marknadsföringen och ge skolan ett starkare varumärke.
4. Ett genomtänkt miljöarbete ger skolan en bättre arbetsmiljö. Arbetskydd och miljöarbete kan samverka på många områden.
5. Folkhögskolor har ett folkbildande uppdrag. Ju fler som engagerar sig i arbetet ju mer ökar medvetenheten. Skolan ska i möjligaste mån engagera och aktivera deltagare, anställda, ledning och styrelse i miljöarbetet.

VI SOM VAR MED i FHSK 2.0 och grupp HU 7

Marit Nordström

Thomas Andersson

Susanne Danielsson

Marie Pettersson

Sofia Karlsson

Per Magnuson

START

Förankra

För att ett miljöarbete skall fungera måste styrelse och ledning för skolan ge miljöarbetet sitt fulla stöd. För en folkhögskola innebär en satsning på miljön både besparingar och extra utgifter. Insparade resurser ger en bättre ekonomi och det är alltid en bra utgångspunkt. Miljövänliga alternativ kan vara dyrare än mindre miljövänliga, men nettoeffekten bör bli positivt för skolans ekonomi.

Avspark

Informera alla vid skolan att nu är arbetet igång. Skolan skall vara en modell för ett bra miljöarbete. För att arbetet skall komma igång och ge resultat behövs någon ansvarig för miljöarbetet. Avsätt resurser! Ett sätt att markera start av ett mer omfattande miljöarbete kan vara att genomföra en temadag med en bra föreläsning som avslutning.

För att meddela alla om arbetet och hur processen fortgår är First Class ett bra verktyg. Med hjälp av en egen konferens kan man effektivt nå ut till alla; deltagare och personal. Det är viktigt att kommunicera budskapet till samtliga verksamma på skolan;

Vi skall bli en miljövänlig skola där alla verksamma är engagerade och medvetna.

VISIONER

Som folkhögskola skall vi vara ett föredöme för vår omgivning, våra deltagare och all personal. Vi skall göra det vi kan för att styra utvecklingen mot ett hållbart samhälle. Visionen för vårt miljöarbete måste vara att bidra med en verksamhet som har en tydlig miljöprofil och att miljöarbetet är en självklar del av vardagen och vårt engagemang gör skillnad.

Visionen bör formuleras av deltagare och personal och finnas med bland skolans måldokument. Hållbarheten måste avse den ekologiska, den sociala och den ekonomiska.

Tillexempel;

Vi värnar om vår jord och en framtid som innebär resursanvändning på ett sätt som är hållbart och långsiktigt. Vi som skola ska även förmedla dessa kunskaper till alla våra

verksamma. Vi förväntar oss att deltagare som bildat sig vid vår skola har miljökunskaper med sig och kommer att vara aktiva i samhället för långsiktig hållbarhet,

INVENTERING

När arbetet börjar ska de olika avdelningarna inom skolan inventera all sin förbrukning/inköp.

Avdelningar inom en folkhögskola kan vara Administration, Fastighet, Kurser, Kök mm

Följande schema kan användas vid en inventering;

Förbrukning – vad köps in och vad används – är det miljövänligt, om inte – finns alternativ

Leverantörer – certifierade eller ej – se bilaga Leverantörskoll Bilaga 1

Transporter – ställ krav på leveranser, skolans egna transporter, är de miljöanpassade?

Energi – uppvärmning och el, gröna alternativ finns

Underhåll – vid renoveringar, överväg energisparande åtgärder.

Lokalvård

Olika delar av verksamheten har olika frågor och måste naturligtvis anpassas efter det.

Kartläggningen av verksamheten kan ta tid – låt det ta tid! Involvera deltagare så mycket som möjligt. Yrkes/yrkesförberedande kurser kan se miljöarbetet som en viktig del av kursen.

Även allmän kurs bör ha moment av miljö i sitt bildningsarbete och en praktisk erfarenhet av aktivt deltagande i skolans eget miljöarbete kan ge en bra insikt i miljöfrågor.

DOKUMENTATION

Det är väldigt viktigt att dokumentera arbetet som görs när miljöarbetet väl startat.

Dokumentation skall ge information hur miljöarbetet fortgår. Viktiga uppgifter som skall dokumenteras är;

Vem? – Vem är ansvarig att det blir gjort

När? – När skall det vara klart

Hur? – Hur skall det göras – behövs resurser, beslut, investering etc

Dokumentationen skall finnas för uppföljning.

Denna dokumentation kan läggas på FC. Det viktiga är den finns samlad och tillgänglig.

För varje möte som hålls förs protokoll eller minnesanteckningar.

BRANDKÅRSUTRYCKNING

När inventeringen görs kan hända att något missförhållande upptäcks som måste åtgärdas omgående. Gör det bums!

Mindre angelägna saker kan vänta och ingå i den miljöplan som formuleras. Vidare kan åtgärder prioriteras i de miljömål som sätts.

MILJÖ/HANDLINGSPLAN

Arbeta med en del av skolan i taget. Dela upp arbetet så att det inte blir oöverstigligt. Lägg upp en tidsplan;

Prioritera, vilka mål är tänkbara att ställa och i vilken ordning ska man ta itu med dem. Allt genast ger ofta dåliga resultat. Var del av skolan gör sin **miljöplan** med mål.

Målen skall vara realistiska, mätbara och tidsbestämda. Vidare måste det utses någon ansvarig för varje del i miljöplanen. Alla åtgärder dokumenteras på något bra sätt. FC kan vara ett sätt.

Dammiga pärmar finns det alltför gott om.

RESURSER/KUNSKAP - NÄTVERK

Många gånger kan det vara mycket svårt att bedöma risker/miljöbelastning av verksamheten och vilket alternativ som verkligen är bra. Det kan vara allt från konsumtion till större investeringar. Vid tveksamheter – ta hjälp av någon i nätverket, eller miljömyndighet i

kommun eller annan expert. Vi är övertygade om att det finns stor kunskap i de Skånska folkhögskolorna och att ett nätverk med miljökunniga skulle kunna vara en fantastisk resurs. En resurs när det gäller inköp kan vara Svenska Naturskyddsföreningen och deras Göteborgskontor, Handla miljövänligt. SNF utvecklar just nu även en app; Grön guide.

När allt detta är på plats är det dags att aktivera hela personalstyrkan om det inte skett innan. Deltagarna har varit engagerade genom representanter i miljögrupp. Av erfarenhet vet vi att det kan vara svårt att aktivera deltagare i olika grupper.

Vid varje start med nya deltagare kan det vara önskvärt att introducera dem till miljöarbetet och miljöledningssystemet. Avsätt en studiedag till introduktion och motivation i form av miljötemadag. Aktivera en miljögrupp. Skapa kontinuitet i gruppen.

Vi ser gärna ett nätverk av miljöengagerade på våra folkhögskolor.

MILJÖPOLICY

Det är viktigt att skolan har en miljöpolicy och att den finns lättillgänglig, tex på hemsidan; Munkas miljöpolicy är följande;

Munka folkhögskola har ett statligt uppdrag med ett tydligt syfte; att bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen (genom t.ex. politiskt, fackligt, kulturellt eller annat ideellt arbete). Vidare är ett av de sju verksamhetsområdena; Folkhälsa, hållbar utveckling och global rättvisa.

Utifrån vårt uppdrag och den verklighet vi lever i har Munka folkhögskola formulerat följande miljöpolicy. I processen med framtagandet av miljöpolicy har kursdeltagarna, speciellt studerande i naturkunskapsgruppen på allmän kurs, i hög grad varit engagerade.

Munka folkhögskola är en skola där miljö- och hållbarhetshänsyn är självklara i vardagen. Folkhögskolan är folkbildande i många olika frågor. Miljö/hållbarhet tillhör en av de frågor som prioriteras i arbetet.

Vår folkhögskola strävar efter att göra deltagare och personal medvetna om vikten av miljö- och utvecklingsfrågor och om vad hållbarhet innebär. Miljöhänsyn vägs in i alla beslut gällande såväl undervisning, administration som serviceavdelning med alla dess funktioner. Genom ett systematiskt miljöarbete förebyggs eller minskas skolans samlade miljöbelastning. Munka folkhögskola arbetar för att införa ett miljöledningssystem.

Vår folkhögskolas miljö- och hållbarhetsarbete förbättras fortlöpande, samt utvärderas genom regelbundna miljörevisioner.

Folkhögskolan följer självklart tillämplig miljölagstiftning och föreskrifter.

Miljöpolicyn revideras vart tredje år med början höstterminen 2015.

Miljöpolicyen skall formuleras tillsammans med alla verksamma. Det är viktigt att alla känner till och vet vad som står i miljöpolicyen och att skolan lever upp till den.

Miljöpolicyen diskuteras och revideras med jämna mellanrum tex 2 – 3 år.

Certifiering

Det finns en del olika system för en skola som vill bli certifierad. Grön Flagg är nämnd ovan. ISO 14.0000 och EMAS har ett tydliga regelverk för certifiering. När man väl har gått igenom alla steg inom ISO 14.000 eller EMAS kan verksamheten bli certifierad. Fördelen är att man får en ordentlig genomgång av verksamheten med tydliga förändringsdirektiv. Certifiering är

kostsamt. Skolan behöver hyra in en konsult och dessutom betala en avgift för själva certifieringen. Ett eget seriöst miljöarbete blir säkert minst lika bra. Certifiering enligt Grönt Nyckelhål kan vara motiverat för skolor med omfattande konferensverksamhet. Det är ett sätt att öka konkurrenskraften och stärka varumärket.

Socialt ansvar

Inom den internationella standardorganisation ISO finns även riktlinjer för hur man ska ställa sig i frågor om socialt ansvar, ISO 26.000. Denna förordning ger inte underlag för certifiering, tyngden ligger istället i att företag/verksamheter tar ett fullt socialt ansvar. Detta gäller inte bara gentemot sina egna anställda och verksamma utan även tredje part. Leverantörer och andra skall visa ett socialt ansvarstagande. Med ett socialt ansvar avses allt från mänskliga rättigheter, drägliga arbetsförhållanden, avtalsenliga löner, rättigheter att bilda fackföreningar och mycket annat.

Vi kan göra skillnad genom våra val!

EXEMPEL

Energiförsörjning

Energi är något som många folkhögskolor själva rör över. Skolor med hyrda lokaler kan inte påverka lika mycket. Självklart skall uppvärmning ske på bästa miljövänliga sätt. Ett av de mest ekonomiska är idag eldning med bibränsle (pellets eller flis).

Värmeväxlare för att minska energiförbrukning är investeringar som betalar sig väl.

Olika alternativa lösningar måste övervägas. Ju snabbare man byter ut fossilt bränsle mot förnybart desto bättre. All ändlig energiförbrukning som ersätts med alternativ är ett steg i rätt riktning mot det Hållbara.

Energi förhandlas i olika tidsintervall och södra Sverige har högre taxa jämfört med nordligare delar. *Grön el* är ett alternativ som en Hållbar skola väljer för att leva upp till sin Miljöpolicy.

Folkhögskolor skulle kunna vara en resurs när det gäller att visa upp goda exempel för närsamhället. Investeringar i solceller, solpaneler och mindre vindkraftverk kan visa på hur alternativa hållbara energilösningar kan se ut.

Nyinvesteringar – ombyggnad

Förr eller senare är det dags att renovera – vid alla former av renoveringsarbete måste det vara självklart att energialternativ finns med i bilden.

Vid nybyggen är det alltid en fördel att vara förutseende och minimera energiförbrukningen från början eftersom det alltid betalar sig på sikt. Det är alltid svårare och dyrare att göra energisparande åtgärder i efterhand. Det är lätt att välja miljöanpassade material för att minska miljöpåverkan underlätta återvinning och ge bättre inomhusklimat.

Vid större byggnation kan det vara motiverat att ta hand om dagvatten på ett sätt som kan ge ökade kvaliteter. Öppna dagvattensystem anläggs ofta runt om för att ta hand om dagvattnet på ett mer ekologiskt sätt jämfört med att skicka vattnet genom dräneringsrör.

Resepolicy

Alla på en folkhögskola måste vara medvetna om hur mycket var och ett transportsätt belastar. Vi väljer alltid det minst belastande och då blir det övervägande kollektiv persontransport, flyg uteslutet. Det finns inget transportmedel som kan mäta sig med tåg när det gäller utsläpp per personkm, och på andra plats kommer buss. Tjänsteresor skall ske på miljömässigt bästa sätt när så är möjligt. De som pendlar till skolan bör göra det kollektivt.

Kopieringspapper

Fhsk har en tendens att öka istället för att minska förbrukningen av papper. Tendensen finns i stort sett överallt i samhället! Bryt trenden! Tänk till innan kopior trycks och kopiera dubbelsidigt.

Det finns en mängd olika fabrikat men i stort sett bara två som SNF rekommenderar; Multi Copy från Stora Enso och

Att ersätta tryckt information med info som kan läsas på platta kan vara ett sätt att minska förbrukningen. En kalkyl huruvida detta är ett sätt att spara eller bara omfördela miljöbelastning bör utredas innan man på allvar går över till läsplattor.

Vi förordar färre kopior och de kopior som verkligen tas trycks på det bästa miljöalternativet.

Kaffe

Vilket kaffe ska man välja?

Kaffet är en symbol och indikator för miljöarbete på en fhsk. Har man inte ekologiskt och rättvisemärkt kaffe har man inte någon känsla för miljöarbete.

EKOLOGISKT

RÄTTVISEMÄRKT

Här en snabbgenomgång av olika kaffesorter, olika tillverkare/importörer och märkning. Arvid Nordquist har ekologiskt och Rättvisemärkt kaffe, tre lika sorter, och säljer allt sitt kaffe med klimatkompensation, 100% CO2.

Zoegas har också ett par olika Krav- och Rättvisemärkta sorter. Zoegas ägs av Nestlé.

Löfbergs lila har tre Kravmärkta varav två även är rättvisemärkta.

Gevalia har två sorters Kravmärkta kaffen. De är dock ej Rättvisemärkta.

ICA – Bryggkaffe, minst en ekologisk sort – dålig överblick på hemsidan.

På Coop kan man hitta några olika ekologiska sorter;

Änglamark – Rättvisemärkt och Kravmärkt

Blå Mocca – endast Krav

Coop Mellanbrygg – Eu-märkning

När det gäller kaffe förekommer några miljömärkningar som kan vara bra att känna till;

UTZ

Rain Forest Alliance – en grön groda.

100% CO2 – se Arvid Nordquist.

Krav

Rättvisemärket

Liggande lövet – en EU-märkning för ekologiska varor.

EU-Ekologiska odling

Vi förordar kombinationen Krav och Rättvisemärkt.

Mat och kök

Många av våra folkhögskolor har både internat och en omfattande mathållning/restaurangverksamhet. När det gäller inköp av matvaror och hållbarhet finns många synpunkter på vad som är ekologiskt hållbart och klimatsmart.

Alla folkhögskolor har bra och goda vegetariska alternativ. Köttfria dagar kan vara ett sätt att minska miljöpåverkan. Varför inte bara servera en grönsakssoppa en torsdag utan åthävor.

Prisskillnaderna mellan ekologiska matvaror och konventionella, tenderar att minska.

Närproducerat kan också vara ett alternativ att lyfta som ett mer hållbart. Anpassning till

säsong kan ge många miljövinster. Rotfrukter under höst och vintersäsong är redan självklart vid många skolor.

Vi förespråkar en vegetarisk dag i veckan.

Lathund för Folkhögskolor

Now this is not the end. It is not even the beginning of the end. But it is, perhaps, the end of the beginning.

Denna publikation är en del av ett fortbildningsprojekt – Folkhögskola 2.0. Vårt delprojekt är färdigt i och med utgången av vårterminen 2013. Men publikationen – vår lathund – är dock tänkt att fortsätta som ett levande dokument. Här kan skolorna dela med sig av sina erfarenheter och publicera tips och idéer och hålla igång miljöengagemanget. Om de skånska folkhögskolorna etablerar någon form av formellt samarbete vore utbyte av erfarenheter av miljöarbete vara med på dagordningen. Fortsättning följer.